

KÖZÖSSÉGI TERVEZÉS

Az Európai Unió egyes országaiban már nagy hagyományokkal rendelkező közösségi tervezésre Magyarországon is egyre több jó, megvalósult példa található.

SZERZŐ: DV

A címben szereplő fogalom egy demokratikus elveken nyugvó tervezési metódust takar.

Közösségi tervezésről beszélünk, ha a tervezési folyamatba már annak egészen korai szakaszától is ténylegesen bevonják az érintettek, érdekelték széles körét, azaz a helyi közösséget, lakosságot. Ennek természetesen elengedhetetlen feltétele az aktív, véleményét, gondolatait nyíltan vállaló, cselekvő lakosság. Azonban tudjuk jól, talán saját tapasztalatainkból is, hogy amikor a lakóhelyünk környezetéről van szó – mivel a közösségi tervezés mindig az adott fejlesztendő terület (Magyarországon jel-

lemzően park, tér) közvetlen környezetében élőknek vonja be –, számtalan, sokszor egymással ellentétes érv hangozhat el. Hiszen mást szeretnének a kutyasétáltatók, mint a kisgyerekes szülők vagy éppen a kamaszok. Ezért a tervező vagy a tervező-csapat sokkal inkább a különböző vélemények összehangolásáért felelős, mintsem a konkrét megoldások „diktálásáért”.

A közösségi alapú stratégiai tervezés tehát egy konszenzus-építő módszer, amely támogatja, hogy a helyi érintettek közösen fogalmazzák meg, milyen jövőképet képzelnek el a közösségük és városuk számára.

A Teleki tér felújítás után

ELŐNYÖK

Melyek a közösségi tervezés alkalmazásának legfontosabb előnyei?

- » Valós igényeken nyugvó tervek és fejlesztések.
- » Vonzó, kiszámítható környezet a terület lakossága és használói számára.
- » Stabil fejlesztési környezet az önkormányzat (a város) és a potenciális fejlesztők számára.
- » A közintézményekbe vetett bizalom növekedése.
- » Jobb és több információhoz jutás.
- » A bevont érintett és érdekelt csoportok elköteleződése nő a célterület iránt, növekvő felelősség, büszkeségérzet és erősebb helyi identitás. Ezáltal a civil aktivitás, önkéntes hajlandóság szintén növekszik.
- » Kreatív megoldások, ötletek felszínre kerülése.
- » Konfliktusok minimalizálása, konszenzusra törekvés.
- » Megosztott döntés és felelősség, közösségi érdekek hangsúlyosabb megjelenése a döntésekben.
- » Rejtett helyi potenciálok felszínre kerülése.
- » Komplex és integrált nézőpont.
- » Együttműködések, partnerségek, párbeszéd jön létre: a közösség fejlődik. Demokratikus tanulási folyamat a résztve-

vők számára: a közösség nemcsak fejlődik, hanem az érdekérvényesítése is javul. Érzékeny, kevésbé domináns egyének és csoportok is „hangot” és lehetőséget kapnak, hogy kifejezzék gondolataikat.

NEHEZÍTŐ TÉNYEZŐK

Habár Magyarországon is akadnak szép számban közösségi tervezésnek aposztrofált projektek, sajnos ezek gyakran kimerülnek abban, hogy a kész terveket egy lakossági fórumon ismertetik az érintettekkel, és várják – nem meglepő módon hiába – azok jóváhagyását. Egy másik gyakori példa, amely a módszerrel szemben ellenérzéseket szülhet, amikor valaki lelkesen részt vesz a tervezés folyamatában, megszületik a konszenzusos terv, azt prezentálják a helyi önkormányzat, hatóság, más hivatalos szerv felelősei előtt – majd évekig nem történik előrelépés. Ilyen esetekben általában forráshiány áll a projekt sikertelensége mögött.

A harmadik ok, ami megnehezíti a közösségi tervezés hatékony megvalósítását, az a módszertan hiányos ismerete. Bár érdemes az adott település/kerület, a fejlesztendő terület adottságai alapján felépíteni a folyamatot, és kiválasztani a legideálisabb eszközöket, a tervezőknek nem állt rendelkez-

zésükre egy olyan kézikönyv, amelyből meríthettek volna. Egészen mostanáig.

SEGÉDLET

A Lechner Tudásközpont 2018 áprilisában megjelentetett *Részvételi tervezés a településfejlesztésben és településrendezésben* című segédlete (Sain Mátyás és Rab Judit munkája) ezt a célt szolgálja.

„A közösségi tervezés nem új dolog, de mostanában kezd mindennapos gyakorlattá válni a településfejlesztés és -rendezés folyamatában. Ez a fajta együttműködés nem a már elkészült tervek utólagos véleményeztetését jelenti, hanem azt, hogy a tervek elkészültében a helyi érintettek a tervezési folyamat elejétől részt vesznek. Nem a véleményüket mondják el, hanem szükségleteiket, vágyaikat és élethelyzetükből adódó speciális tapasztalataikat kommunikálják. Az ilyen típusú tervezési folyamat során az érintettek kapcsolatba kerülnek egymással, így lehetőségük van arra, hogy megismerjék egymás élethelyzetét, javaslatait, és képesek legyenek mindenki számára előnyös vagy legalábbis kompromisszumos megoldások felismerésére. Ettől a helyi közösség jobban a sajátjának érzi az adott területet, a másik oldalon állók pedig elégedettebbek lehetnek az elköltött fejlesztési források és a befektetett egyéb energiák jobb hasznosulásával” – olvasható a kiadvány ajánlójában. (A kötet ingyenesen letölthető a Lechner Tudásközpont weboldaláról.)

E segédlet – a Miniszterelnökség Építészeti és Építésügyi Helyettes Államtitkársága törekvéseivel összhangban – konkrét iránymutatásokat tartalmaz a települési tervezés munkafázisaihoz kötődően, alapul véve a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről szóló 314/2012. (XI. 8.) Korm. rendeletben előírtakat.

Nézzünk két hazai példát, egy sikersztorit és egy még függőben lévő projektet!

TELEKI TÉR

A Budapest nyolcadik kerületében fekvő Teleki teret a legtöbben a piacáról ismerték. Ma már azonban az arra járókat egy gyönyörű és izgalmas park ejti rabul, amelynek közösségi tervezése példaértékű lehet más, megújulás előtt álló városi közterek számára.

2013-ban egy európai uniós forrásból induló városrehabilitációs program harmadik fázisaként került sor a 14 000 m²-es Teleki tér zöld területének megújítására. Az önkormányzat által kiírt pályázatot az Újirány Tájépítész Csoport nyerte meg,

**A képek fentről lefelé:
A Teleki tér tervrajza,
a tér felújítás előtt és után**

amelynek tagjai komoly tapasztalattal rendelkeztek a városrehabilitációs projektek, parkok revitalizációja terén (pl. nevűkhöz fűződik a Millenáris Park tervezése is). A megbízás közösségi tervezésre szült, minimum öt lakossági fórum megvalósításával (amiből aztán jóval több lett). A környéken élők lettek plakátokkal, illetve szóróanyagokkal vonták be a projektbe, a későbbiekben pedig elektronikus formában és a Facebookon bármely érintett hozzászólhatott, hogy milyen legyen a Teleki

tér, és a zöld terület miként épüljön, szépüljön, legyen újra használható és fenntartható.

Az első lakossági megbeszéléseken a még bizonytalankodó hangulat hamar átcsapott lelkesedésbe. A munka nem csak íróasztalok fölött folyt, a tervezési folyamat során a környéken élők – akik jellemzően inkább az idősebb korosztályt fedték le – kivonultak a térre, hogy a gyakorlatban is áttekinthető, elképzelhető legyen a rehabilitáció (pl. a legfontosabb elképzelések, tervek kikerültek a térre, felkerültek az ott lévő fákra, egyfajta információs anyagként szolgálva a helyieknek).

Annak érdekében, hogy a tér a felújítást követően ne maradjon magára, és induljon el újra a lejtőn, a tervezésben résztvevők alakítottak egy civil szervezetet Társak a Teleki Térért Egyesület néven. Ők (és a parkőr, merthogy a Teleki téren ilyen is van) „tartják szemmel” és óvják az azóta is üde zöld szigetként funkcionáló területet. A fenntartás mellett rendezvényeket, programokat is szerveznek – a téren kialakított, fából készült színpad is ezt a célt szolgálja.

FLÓRIÁN TÉR

2017 májusában az óbudai Flórián tér, a híres Faluház előtti hatalmas – közel 6 hektáros – zöld terület tartotta izgalomban a helyieket, akik közösségi tervezés keretein belül oszthatták meg a tér jövőjét illető gondolataikat, ötleteiket az Óbuda-Békaásközy Városfejlesztő Nonprofit Kft.-vel (OBVF).

A közterületi tervezések 2015 óta tartoznak az OBVF-hez, ekkor döntött úgy a III. kerület vezetése, hogy minden ilyen projektnél – legyen szó parkokról, közterekről, játszóterekről – bevonja a helyben élőket is a tervezési folyamatba. A céljuk az, hogy az óbudaiak aktív alkotói legyenek környezetüknek, és egy-egy felújítási projekt lényeges elemeiről ne egy íróasztalnál döntsenek, hanem azok bevonásával, akik fizikailag is használni fogják az adott területet. 2015 óta tizenkilenc közösségi tervezési projektjük volt. Az, hogy hol és mennyire aktívak az érintettek, helyszínenként nagyon változó. Általános tapasztalatuk, hogy minél nagyobb a népsűrűség egy adott területen, annál kisebb az aktivitás.

„A nehézsége ennek a módszernek az, hogy mindenki a saját szempontjából tesz javaslatot, és a vélemények, vágyak homlokegyenest különbözhetnek. Mi, a szervezők nem foglunk állást, és nem is akarjuk meggyőzni a résztvevőket, hogyan döntsenek, csupán moderáljuk a beszélgetést, és igyekszünk a konszenzus felé terelni a dolgokat. Ez nem mindig könnyű, ha például két teljesen más szempontból közelítő felhasználó elvárásai ütköznek. Ilyenkor némiképp csökken a tervezési hatékonyság, és inkább egymás megértésére, elfogadására motiváljuk a résztvevőket, ezzel próbáljuk segíteni a folya-

matot” – nyilatkozta a ReCity Magazinak Fülöp Johanna, az OBVF munkatársa még 2017-ben.

„A közösségi tervezés nemcsak arra jó, hogy megismerjük a teret használók véleményét és vágyait, de arra is, hogy közösséget teremtsünk, összehozzuk az embereket, akik remélhetőleg egy felújítás után jobban fognak vigyázni a környezetükre” – tette hozzá.

A Flórián tér fővárosi tulajdonban lévő terület. 2016-ban egyezett meg egymással a két önkormányzat akkori vezetője, Bús Balázs és Tarlós István, hogy a kerület közösségi tervezést hajt itt végre. A cél az volt, hogy a térre egy olyan terv szülessen, amelyet a tájépítész szakértők alapul tudnak venni, amely tükrözi a környéken élők elképzeléseit, és amelynek alapján egy szakmailag is profi, kivitelezhető tervet tudnak készíteni az építészek.

A Flórián tér közösségi tervezése

A kitűzött célt sikerült elérniük, mert a 9 tervezési alkalom során nagyon sok visszajelzést kaptak, és a záró alkalmon elkészült a terv, amellyel minden jelenlévő egyetértett.

A vezetők a folytatás mellett döntöttek, jelenleg keresik a lehetőségét annak, hogy milyen forrásból valósítsák meg a fejlesztést. Ami viszont a közösségi tervezés eredményeként már most megvalósult, az egy erősebb, egymás igényeire nyitottabb közösség.

*(Felhasznált irodalom jegyzéke
a szerkesztőségben.)*